

سۇئال

مەن توي قىلىش ئۈچۈن ياتاق ئۆيگە كېرەكلىك نەرسىلەرنى سېتىۋېلىش ئۈچۈن پۇلنى بار بىر كىشىنىڭ يېنىغا بارىمەن، ئۇ كىشى مەن بىلەن بىرگە شۇ نەرسىلەرنى ساتىدىغان دۇكانغا بېرىپ مەلۇم باھادا نەرسىلەرنى سېتىۋالىدۇ، ئاندىن كېيىن ئۇ نەرسىلەرنى ئەسلىدىكى باھاسىدىن يۇقىرى باھادا ماڭا مۇددەتكە بۆلۈپ بېرىشىمگە ساتىدۇ، بۇنداق مۇئامىلە ئىشلىرى باشقا نۇرغۇن كىشىلەردىمۇ بولىدۇ، ھەر بىر كىشىگە مەقسەت قىلغان نەرسىسىنى شۇ كىشى ئۈچۈن سېتىپ ئالىدۇ، ئاندىن ئۇنى ئۇ كىشىگە مۇددەتكە بۆلۈپ بېرىش ئۈچۈن ئەسلىدىكى باھاسىدىن يۇقىرى باھادا ساتىدۇ، بىلىشىمچە، بۇ كىشى مەلۇم تىجارەت ئىشلىرىدا ئالاھىدە تەربىيەلەنگەن ئەمەس، بۇ جازانىڭ جۈملىسىدىن ھېسابلىنامدۇ؟. بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلىي جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارغا ئەگەشكەن كىشىلەرگە ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

بۇ سېتىۋالغۇچى مۇددەتكە بۆلۈپ سېتىش ئارقىلىق پايدا ئېلىش دەپ تونۇلىدۇ، دوكتۇر مۇھەممەد ئابدۇلھەلىم ئۆمەر ئۆزىنىڭ "ئىسلام پىقھى مەجمۇئەسى ژۇرنىلى" ئون بەشىنچى ساندا نەشىر قىلىنغان: "پايدا ئېلىش سودىسىنىڭ ئەمەلىي تەپسىلاتى" ناملىق ماقالىسىدە مۇنداق دېگەن: بۇ سودا پايدا ئېلىش بولسا ئىلگىرى پىقھى ئالىملىرى تونۇتقان ئىككى سۈرەتنىڭ بىرى بىلەن تامام بولىشى مۇمكىن بولىدۇ" 1- سۈرەت: بۇنى ئومۇمىي ياكى ئەسلى سۈرەت دەپ قوللىنىش مۇمكىن بولىدۇ. ئۇ بولسىمۇ: بىر ئادەم مەلۇم بىر مالنى مۇئەييەن بىر باھادا سېتىۋالىدۇ، ئاندىن ئۇ مالنى يەنە بىر كىشىگە ئەسلىدە ئالغان باھاغا مەلۇم مىقداردا پايدىنى قېتىپ ساتىدۇ، بۇ يەردە ھېچ كىشى تەلەپ قىلمايدۇ، ئۇ كىشى ئۆزى ئۈچۈن سېتىۋالىدۇ. ئاندىن ئۇنى پايدا ئېلىپ سېتىشقا ئىلان بېرىدۇ.

2- سۈرەت: ئۇ يېڭى ئاتالغۇدا: سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلغان كىشىگە پايدا ئېلىپ سېتىش دەپ ئاتىلىدۇ، بۇنىڭ شەكلى: بىر كىشى يەنە بىر كىشىگە: ماڭا مۇنداق نەرسە لازىم ياكى مانداق سۈپەتتىكى نەرسە لازىم دەپ ئالماقچى بولغان نەرسىنىڭ ئۆزىنى ياكى ئۇنىڭ سۈپىتىنى بايان قىلىدۇ ۋە بۇ مالنى سىز سېتىۋالسىڭىز مەن سىزدىن ئەسلى باھاسى بويۇنچە ياكى مەلۇم مىقداردا پايدا بېرىپ سېتىۋالىمەن ياكى دەسلەپتە بەرگەن پۇل پايدا ھېسابلىنىدۇ قالغىنىنى مۇددەتكە بۆلۈپ ئادا قىلىمەن دېگەن بولسا، گەرچە بۇ خىلدىكى سودىنىڭ شەكلى يېڭى دەۋىردىكى پىقھى ئالىملىرىنىڭ ئاتالغۇسىغا كۆرە: سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلغان

كىشىگە پايدا ئېلىپ سېتىش دەپ ئاتالسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ قانداق شەكىلدە بولىدىغانلىقى ئىلگىرىكى پىقھى ئالىملىرىنىڭ كىتابلىرىدا بايان قىلىنغان، ئىمام شافىئى رەھىمەھۇللاھنىڭ "ئەلئۇم" ناملىق ئەسىرىدە مۇنداق كەلگەن: بىر كىشى يەنە بىر كىشىگە تاۋارنى كۆرسىتىپ: بۇنى سەن سېتىۋالغىن مەن ساڭا مۇنچىلىك پايدا بېرىپ ئالىمەن دېسە. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كىشى تاۋارنى سېتىۋالسا توغرا بولىدۇ. ئاندىن مۇنداق دەيدۇ: شۇنىڭدەك، ماڭا مانى سېتىۋالغىن دەپ سېتىۋالدىغان نەرسىنىڭ سۈپىتىنى بايان قىلىپ بەرسىمۇ ياكى سەن خالىغان بىر نەرسىنى سېتىۋالغىن مەن ئۇنى ساڭا پايدا بېرىپ سېتىۋالغىن دېگەن بولسا دۇرۇس بولىدۇ، بۇنىڭ ھەممىسى سودىنىڭ دۇرۇس بولىشىدا ئوخشاش.

«سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلغان كىشىگە پايدا ئېلىپ سېتىش» نىڭ دۇرۇس بولۇشى ئۈچۈن، سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلىنغان كىشى مانى ئۆزىدىن سېتىۋالغىن دېگەن كىشىگە سېتىشتىن ئىلگىرى ئالدى بىلەن تاۋارنى ئۆزى ئۈچۈن ھەقىقىي سېتىۋېلىشى ۋە تاپشۇرۇپ ئېلىشى كېرەك.

سەئۇدى ئەرەبىستان ئىلمى تەتقىقات دىنى تەشۋىقات پەتىۋا كومىتېتى پەتىۋاسى 13-توم 153-بەتتە مۇنداق كەلگەن: ئىنسان يەنە بىر ئىنساندىن ئۆزىگە مۇئەييەن بىر ماشىنىنى سېتىۋېلىشنى ياكى مۇكەممەل سۈپەتلەنگەن مەلۇم بىر نەرسىنى سېتىۋېلىشنى ۋە ئۇنى ئۆزىنىڭ سېتىۋالدىغانلىقىنى ۋەدە قىلغان بولسا، تەلەپ قىلىنغان كىشى تەلەپ قىلىنغان نەرسىنى سېتىۋېلىپ تاپشۇرۇپ ئالغان بولسا، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ نەرسىنى تەلەپ قىلغان كىشىگە ساتسا نەخ ساتسىمۇ ياكى مەلۇم مىقداردا پايدا بېرىش بەدىلىگە پۇلنى مۇددەتكە بۆلۈپ ئادا قىلسىمۇ دۇرۇس بولىدۇ. بۇ ئىنساننىڭ ئۆزىنىڭ يېنىدا يوق بولغان نەرسىنى سېتىشنىڭ تۈرىگە كىرمەيدۇ، چۈنكى ئۇ كىشىدىن تاۋار تەلەپ قىلىنىدۇ، ئۇ كىشى تاۋارنى تەلەپ قىلغان كىشى ئۈچۈن سېتىۋېلىپ قولىغا تاپشۇرۇپ ئالدى، ئۇ كىشى تەلەپ قىلغان كىشىگە ئۆزىدە يوق، ئۆزى سېتىۋالغان بىر نەرسىنى ياكى سېتىۋالغان بولسىمۇ تاپشۇرۇپ ئالمىغان نەرسىنى ساتمىدى، چۈنكى پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ئىنسان ئۆزى سېتىۋېلىپ تىخى قولىغا تاپشۇرۇپ ئالمىغان نەرسىنى سېتىشتىن چەكلىگەن".

بۇنىڭدىن شۇ مەلۇم بولىدۇكى، پۇل ئىگىسى ئۆزىدىن بىر نەرسە سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلغان كىشى بىلەن تىجارەتچىنىڭ دۇكىنىغا كېلىدۇ، ئۇنىڭغا ياتاق ئۆيگە لازىملىق نەرسىلەرنىڭ پۇلىنى نەخ بېرىپ سېتىۋالىدۇ، شۇنىڭدىن كېيىنلا پۇلنى تۈلگەن كىشى سېتىۋالغان نەرسىنى ئۆزىنىڭ مۈلكىيەت دائىرىسىگە كىرگۈزمەي تۇرۇپ تەلەپ قىلغان كىشىگە سېتىشى دۇرۇس بولمايدۇ.

شەيخ ئىبنى ئۇسەيمىن ئۆزىنىڭ نۇرۇن ئەلەددەرىبى پەتىۋاسىدا مۇنداق دەيدۇ: ھازىر نۇرغۇن كىشىلەر مۇنداق بىر ئىشنى قېلىۋاتىدۇ: قەرز بەرگۈچى ۋە قەرز ئالغۇچى بىرلىكتە مال ساتىدىغان كىشىنىڭ يېنىغا كېلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن قەرز بېرىدىغان كىشى ئۇ مانى ئۆزى نەخ پۇل بېرىپ سېتىۋالىدۇ لېكىن مانى ئۆزى تاپشۇرۇپ ئالمىدى، سېتىۋالغان ئورۇندىن يۆتكەستىنلا قەرزدار كىشىگە سېتىۋېتىدۇ، ئاندىن ئۇ مانى قەرزدار كىشى ئورنىدىن يۆتكەستىن دۇكاننىڭ ئىگىسىگە ياكى باشقا كىشىگە ساتىدۇ، بىز بۇنداق سودىنى ھارام دەپ بىلىمىز. شەكسىز بۇ شەكىلدە سودا قىلىش دۇرۇس بولمايدۇ، چۈنكى بۇ

سېتىۋالغان مالنى ئۆز ئورنىدىن يۆتكىمەي سېتىش بولۇپ، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام سېتىۋالغان مالنى ئورنىدىن يۆتكەپ ئۆزىنىڭ دائىرىسىگە ئېلىپ ئاندىن سېتىشقا بۇيرىغان. بۇ شەكىلدىكى سودىنىڭ چەكلەنگەنلىكىنىڭ جۈملىسىدىن: مالنىڭ ساھىبى بۇ شەكىلدە ئۆزى ئىگە بولمىغان نەرسىنى سېتىپ پايدا ئالغان بولىدۇ. ھەقىقەتەن پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئۆزى ئىگە بولالمىغان نەرسىنى سېتىپ پايدا ئېلىش ھالال بولمايدۇ» [تىرمىزى رىۋايىتى 1234-ھەدىس. بۇ ھەدىسنى ھەسەن سەھىھ دېگەن. ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى 3504-ھەدىس. نىسائى رىۋايىتى 4629-ھەدىس. ئىبنى ماجە رىۋايىتى 2188، ھەدىس. ئەھمەد رىۋايىتى 6591-ھەدىس. شەيخ ئەلبانى سەھىھ دەپ، سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا كەلتۈرگەن].

پايدا ئېلىپ سېتىشنىڭ دۇرۇس بولۇشى ۋە ئۇنىڭغا ئالاقىدار شەرتلەرنى بىلىش ئۈچۈن 36408-نومۇرلۇق سوئالنىڭ جاۋابىغا قارالسۇن.